

ГУМАНІЗАЦІЯ І ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА ОСНОВІ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВНОГО ПІДХОДУ

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку гуманітарної та соціально-економічної освіти у нашій країні спрямовані на розвиток творчої особистості, виховання громадян здатних ефективно працювати і навчатися протягом життя. Навчально-виховний процес у вищих навчальних закладах спрямований на створення умов для індивідуального розвитку і творчої самореалізації студентів, формування національних і загальнолюдських цінностей. Такий підхід вимагає не тільки вдосконалення професійної освіти, але й забезпечення належного рівня фізичного розвитку студентської молоді. Адже сучасного фахівця оцінюють не лише як професіонала своєї справи, а й особистість, яка веде здоровий спосіб життя.

Аналіз попередніх досліджень. Гуманізація освіти є об'єктивною необхідністю і закономірною тенденцією розвитку фізичного виховання. Вона обумовлена потребами суспільства, його демократизацією, зростанням вимог до духовної, моральної і фізичної культури особистості майбутнього фахівця, а також внутрішнім розвитком системи фізичного виховання. Цьому сприяє закон України «Про освіту» [2], який передбачає реформування освіти на засадах принципу гуманізму і демократизму. Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту в Україні [4] орієнтує суспільство на поетапне формування ефективної моделі розвитку фізичної культури і спорту на гуманістичних і демократичних засадах, а також формування гуманістичних цінностей молоді та створення умов існування для її всебічного, гармонійного розвитку.

З огляду на це, **метою** нашого дослідження є аналіз особистісно орієнтованого підходу у фізичному вихованні студентів у контексті гуманізації та демократизації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливою частиною загальної і професійної культури сучасного фахівця є фізична культура, що забезпечує його фізичний і духовний добробут та успіхи у професійній діяльності. Фізична культура відображає якісну динаміку, яка характеризує рівень розвитку і реалізацію можливостей людини, що забезпечує біологічний потенціал її життєдіяльності, необхідний для гармонійного розвитку, прояву соціальної активності, творчої праці. «Фізичне виховання» як навчальна дисципліна, є обов'язковою для всіх студентів, які здобувають вищу освіту. Вона орієнтована на зміцнення здоров'я, фізичного, інтелектуального і духовного вдосконалення, є характеристикою загальної професійної культури студентів.

Фізичне виховання студентів – складова частина вищої гуманітарної освіти, що сприяє формуванню особистості майбутнього фахівця у процесі становлення його професійної компетенції. В основу навчально-виховного процесу закладено системний характер освіти, виховання і професійної підготовки майбутніх фахівців, в яких проявляються цінності формування світогляду, трудового, фізичного, морального, естетичного та інших видів виховання [5].

Підвищення освітньої спрямованості фізичної культури на основі особистісно орієнтованого підходу означає процес не тільки їх тілесного розвитку, а головне, духовного збагачення їх знаннями, які сприяють усвідомленому, творчому відношенню до завдань, засобів, методів і форм навчальної діяльності, формуванню ставлення до фізичної культури як цінності.

Гуманістичні та демократичні цінності у процесі фізичного виховання студентів на думку Б. Шияна [7] передбачають зміну авторитарно-дисциплінарної моделі навчання на особистісно орієнтовану. Вона передбачає побудову навчально-виховного процесу на діагностичній основі, тобто, спочатку діагностика, а потім – засоби впливу. Така система навчання цілеспрямовано створює певну педагогічну етику, яка:

– змінює позиції викладача і студента у спілкуванні, утверджує не рольове, а особистісне спілкування (підтримку, співчуття, утвердження людської гідності, довіру);

– зумовлює потребу діалогу як домінуючої форми навчального спілкування, спонукає до обміну думками, враженнями, моделювання життєвих ситуацій;

– включення спеціально сконструйованої ситуації вибору, авансування успіху, самоаналізу, самооцінки, самопізнання. Цьому сприяє підбір навчального матеріалу, що має особистісне значення для студентської молоді. А головне – ця етика передбачає оволодіння викладачем різних варіантів перебудови навчального процесу. Він має знати не лише один універсальний, а декілька шляхів, які можуть бути придатними для досягнення мети.

Застосування особистісно орієнтованого підходу в процесі фізичного виховання, на нашу думку, дає можливість педагогу впливати не тільки на фізичну, а також моральну й естетичну сторону, в результаті чого відбувається гармонійний розвиток особистості за рахунок власного фізичного вдосконалення.

Фізичне виховання у гуманному суспільстві, вважає Т. Круцевич [5], має бути орієнтованим, тобто дотримуватися оздоровчого принципу в організації та проведенні занять з фізичної культури. Основні завдання фізичного виховання студентської молоді у даному контексті полягають у тому щоб:

– дати студентам знання і сформувані навички дотримання здорового способу життя;

– ознайомити їх з основами організації і методиками найефективніших видів і форм раціональної рухової діяльності та сформувані вміння застосувати їх на практиці;

– дати студентам знання з основ методики оздоровлення і фізичного вдосконалення традиційними і нетрадиційними засобами та методами фізичної культури;

– ознайомити їх з основами професійно-прикладної фізичної підготовки та навчити самовдосконалюватися;

– сформувані стійку звичку до щоденних занять фізичними вправами, використовуючи різні раціональні їх форми;

– проводити систематичні фізичні тренування з оздоровчою або спортивною спрямованістю;

– інформувати студентів про головні цінності фізичної культури та спорту.

Нині вже не викликає сумніву необхідність організації особистісно орієнтованих і здоров'язберігаючих технологій педагогічного впливу на студентів, здійснення змістовної та методичної диференціації відповідно до закономірностей фізичного, психічного і соціального розвитку, комплексного освоєння не тільки рухових, а й інтелектуальних, інтенційних, інформаційних та інших цінностей фізичної культури [1]. Однак, в умовах інтенсивного формування розвиваючих і особистісно орієнтованих технологій навчання і виховання, питання особистісно орієнтованого фізичного виховання ще не отримали достатнього практичного втілення.

Оскільки особистісно орієнтоване навчання реалізується на рівні навчальної ситуації, то лише в ній відбувається навчально-виховна взаємодія.

Аналіз сучасних педагогічних технологій показує, що деякі з них включають певні елементи особистісно орієнтованого навчання. У багатьох дослідженнях ця проблема розглядається в контексті виділення сенситивності в розвитку фізичних якостей і рухових дій, оптимізації рухових режимів і способів навчально-пізнавальної і фізкультурно-оздоровчої діяльності. Ефективність такого вдосконалення слабо пов'язується з формуванням особистісних якостей: світоглядом, ціннісним потенціалом, формами соціальної активності, в числі яких знаходиться спортивна і фізкультурно-оздоровча активність [6].

Особистісно орієнтований підхід слід розглядати з позицій освіченості і гармонійності. Навчально-виховний процес набуває розвиваючого і формувального впливу, змінюючи і перетворюючи його у суб'єкт-суб'єктне виховання. У цьому випадку, метою є сама особистість учня, а навчання рухових умінь і навичок перестає бути самоціллю і стає засобом виховання особистості. Поняття «освіта» стає процесом оволодіння особистістю певної системи наукових знань, практичних умінь і навичок для розвитку соціально-активної особистості.

Сутність найбільш важливих вимог особистісно орієнтованого підходу полягає в забезпеченні психотерапевтичного характеру педагогічної діяльності з використанням

активних діалогічних форм спілкування між суб'єктами педагогічного процесу; врахування соціальних та особистісних запитів кожного учня, його підтримка та опора на позитивні, найбільш яскраво виражені якості та здібності; створення стимулюючого, комфортного та особистісно-розвивального освітнього середовища; навчально-виховний процес для учнів має супроводжуватися досягненням успіху, радістю творчого пошуку, особистого відкриття, інтересом до процесу пізнання, емоційно-позитивним станом [3].

Таке розуміння освітніх процесів дозволяє сформулювати ключове визначення особистісно орієнтованого підходу у процесі фізичного виховання. На нашу думку, фізичне виховання – це процес цілеспрямованого освоєння ціннісного потенціалу фізичної культури, спрямований на формування системи світогляду, ціннісних орієнтацій на фізичне самовдосконалення та здоровий спосіб життя, сукупності рухових навичок і вмінь, як головних складових майбутньої життєдіяльності студента, його індивідуального стилю життя і соціальної активності.

Мета особистісно орієнтованого підходу полягає у забезпеченні умов успішного розвитку дитини, що можливо лише за умови відмови педагогів від авторитарної моделі освіти, від тоталітарних методів впливу, за домінування суб'єкт-суб'єктних відносин у системі «педагог-суб'єкт навчання» та цілеспрямованому розвитку діалогових стосунків між педагогами і студентами.

Важливою методологічною основою особистісно орієнтованого підходу є визначення умов, в яких має проходити навчально-виховний процес, реалізація навчально-виховних можливостей навчальної дисципліни «Фізичне виховання». Базовим тут має бути досягнення студентами стану, коли отримані в процесі навчання знання стають внутрішнім надбанням особистості.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи сказане вище про вагомість особистісно орієнтованого підходу в процесі фізичного виховання можна зробити такі висновки:

1. Підвищення освітньої спрямованості фізичної культури студентів на основі особистісно орієнтованого підходу означає процес не тільки їх тілесного розвитку, а головне, духовного збагачення знаннями, які сприяють усвідомленому, творчому відношенню до завдань, засобів, методів і форм навчальної діяльності, формуванню ставлення до фізичної культури як цінності.

2. Застосування особистісно орієнтованого підходу в процесі фізичного виховання дає можливість педагогу впливати на фізичну, моральну й естетичну сторону, в результаті чого відбувається гармонійний розвиток особистості за рахунок власного фізичного вдосконалення.

3. Особистісно орієнтований підхід у процесі фізичного виховання передбачає цілеспрямоване освоєння ціннісного потенціалу фізичної культури, спрямоване на формування системи світогляду, ціннісних орієнтацій на фізичне самовдосконалення і здоровий спосіб життя, сукупності рухових навичок і вмінь, як головних складових майбутньої життєдіяльності студента, його індивідуального стилю життя і соціальної активності.

4. Основним завданням особистісно орієнтованого підходу є забезпечення умов успішного розвитку суб'єкта навчання, що можливо за умови відмови педагогів від авторитарної моделі освіти, тоталітарних методів впливу та домінування суб'єкт-суб'єктних відносин і цілеспрямованому розвитку діалогових стосунків між педагогами і студентами.

Література:

1. Барбашов С. В. Теоретико-методологические основы личностно-ориентированной технологии физкультурного образования школьников : автореф. дисс. на соискание ученой степени докт. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / С. В. Барбашов. – Омск, 2000. – 48 с.
2. Закон України «Про освіту» № 1060-ХІІ, із змінами від 19 грудня 2006 р. : за станом на 1 берез. 2008 р. [Електронний ресурс] / Верховна рада України // Освітній портал. – Режим доступу до порталу : http://www.osvita.org.ua/pravo/law_00/
3. Моїсєєв С. О. Особистісно-орієнтований підхід до фізичного виховання старшокласників у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійного навчання» / С. О. Моїсєєв. – Дрогобич, 2009. – 24 с.
4. Офіційний вісник України № 39. «Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту». – Київ, 2004. – С. 23.
5. Теорія і методика фізичного виховання. Методика фізичного виховання різних груп населення // За ред. Т. Ю. Круцевич. – Т. 2. – Вид-во НУФВСУ «Олімпійська література», 2008. – 367 с.
6. Шилько В. Г. Модернизация системы физического воспитания студентов на основе личностно-ориентированного содержания физкультурно-спортивной деятельности / В. Г. Шилько. – Томск, 2003. – 473 с.
7. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів / Б. М. Шиян. – Ч. 1. – Тернопіль : Навчальна книга – «Богдан», 2004. – 272 с.

У статті розглядається особистісно орієнтовний підхід у процесі фізичного виховання, який спрямований на цілеспрямоване освоєння ціннісного потенціалу фізичної культури, формування світогляду, ціннісних орієнтацій на фізичне самовдосконалення та здоровий спосіб життя.

Ключові слова: гуманізація, демократизація, особистісно орієнтований підхід, фізичне виховання, студент, система освіти, викладач.

В статье рассматривается личностно-ориентированный подход в процессе физического воспитания, направленный на целенаправленное освоение ценностного потенциала физической культуры, формирование мировоззрения, ценностных ориентаций на физическое самосовершенствование и здоровый образ жизни.

Ключевые слова: гуманизация, демократизация, личностно-ориентированный подход, физическое воспитание, студент, система образования, преподаватель.

In the article the student-oriented approach in the process of physical education, which aims at the development of targeted potential value of physical culture, the formation of belief, values of the physical self and a healthy lifestyle.

Keywords: humanization, democratization, student-oriented approach, physical education, student education, teacher.